

POLITISK KORRUPTION UNDER MARKEDSREFORMER: EMBEDSSPEKULANTER OG STUDENTERDEMONSTRANTER I KINA

Af CLEMENS STUBBE ØSTERGAARD

Siden 1991 har omverdenen fulgt udviklingen i SNG med en blanding af bekymring og medfølelse. En af de faktorer, der for alvor kan afspore reformudviklingen, synes at være korrupt adfærd hos nuværende og tidligere funktionærer, især i distributionssystemet. Derfor kan det være nyttigt at sammenligne med en anden reform-økonomi, den kinesiske, og klarlægge hvilken rolle voksende embedsmandskorruption spillede i den omfattende politiske krise i Kina i 1989.¹

Der er tidligere argumenteret for, at firsernes økonomiske reformer i Kina gav nyt liv til de kilder til politisk korruption, som allerede eksisterede i det socialistiske udviklingsland.² Påstanden i det følgende er, at en række træk ved den økonomiske, sociale og politiske situation i Kina *efter 1986* gav en stærkt forøget offentlig utilfredshed med korruptionen, og at dette blev en hovedfaktor bag den folkelige opstand i Peking og firs andre byer i foråret 1989. Efter et kort blik på terminologien og omfanget af korruptionen diskuterer jeg det subjektive indtryk hos befolkningen. Derefter drøftes det, hvorfor den offentlige indignation steg så stærkt mellem 1986 og 1989. Endelig kædes den stigende utilfredshed sammen med de omfattende demonstrationer, der endte med Tiananmenbegivenhederne 4. juni 1989.

Politisk korruption defineres her som "den usanktionerede, ikke-forudsete brug af offentlige politiske ressourcer og/eller varer til private, dvs. ikke-offentlige formål".³ Da definitionen ikke bygger på "formelle pligter" eller "regler", er den velegnet til den lave grad af kodificering af retsnormer, som præger Kina. Et særligt definitionsproblem udgøres af det specielt kinesiske begreb "*guandao*" (egentlig officiel spekulation), som opstod i 80'erne.⁴ Begrebets hovedindhold er groft profitmageri ved embedsmænds videresalg af varer. Men det har en bredere betydning, som omfatter brugen af embeds-myndighed til, evt. indirekte, at forøge ens indkomst fra industri, handel og investering.

Problemets omfang og den subjektive dimension

Kinesisk statistik på området gør det yderst vanskeligt at afgøre den objektive stigning i politisk korruption.⁵ Der knytter sig også størst interesse og betydning til reaktionsmønstret hos befolkningen, og et indtryk af holdningerne her kan fås via de surveys, som kinesiske forskningsinstitutioner har foretaget. I en

opinionsundersøgelse fra Institutet for Økonomisk Omstrukturering opgav flertallet af de adspurgte regerings- og partifunktionærernes misbrug af magt til personlig vinding som det vigtigste klagepunkt. Tidligere enquetes topscorer – priserne – var degraderet til en andenplads.⁶ Ikke mindre end tolv tusinde respondenter deltog i et survey, som det ansete Samfundsvidenskabernes Akademi og Statens Statistiske Bureau i fællesskab foretog i januar 1989. Det problem, der gav folk mest anledning til bekymring, var korruptionen og bestikkelsen blandt stats- og partifunktionærer.⁷ Da demonstrationerne i Beijing allerede var igang, foretog Psykologisk Institut på Beijing Lærerhøjskole den 1. og 7. maj 1989 sine egne undersøgelser af holdningerne til begivenhederne ved fx. at spørge: ”Hvilke af studenternes slagord synes De, at De er mest enig i?” Slagord mod politisk korruption blev valgt af 37,3 % af de adspurgte, og slagord mod ”officiel spekulation” (*guandao*) af 29,8 %, dvs. i alt 67,1 % satte disse problemer øverst.⁸ Peking-borgerne blev også spurgt om oprindelsen til urolighederne, og 71,2 % valgte ”Udbredte korruptionsfænomener i regeringen”.⁹

Der er klare indikationer af, at nogle af Kommunistpartiets højest placerede ledere erkendte problemets alvor, og opfattede det som undergravende for systemets opretholdelse.¹⁰ Hverken hos befolkning eller ledelse syntes der at herske tvivl om, at politisk korruption var stærkt tiltaget siden 1979. Spørgsmålet om lovlighed var ikke altid afgørende, som en studenteravis på Tiananmen bemærkede: ”Der er to slags korruption, og den korruption, der foregår *inden for* lovens grænser, er den farligste”.¹¹

Opfattelsen af årsagerne til korruptionen veksler efter politisk standpunkt, og kan løseligt opdeles i fem kategorier.

Nogle har set korruption som et uundgåeligt resultat af økonomiske reformer, især ’den åbne dørs politik’ mod Vesten. Det fastholdt eksempelvis Chen Yun, den forsigtige fortaler for en langsom reformtakt, der mener, at korruption er resultatet af kapitalismens tendens til at sætte penge over alt andet.¹² Andre lagde skylden på 80ernes mindskede vægt på indpodning af kommunistisk ideologi og moral. De anså, at der før 1979 blev sat visse grænser for kadrers magtmisbrug, igennem ideologisk engagement, politiske studier og kampagner. Atter andre, oftest i de forretningsmindede sydlige provinser, så det som et spørgsmål om at udvikle bedre ledelses- og revisions-systemer. Offentlighed i forvaltningen ville også hjælpe, men hovedsagen var, at de hidtidige restriktive forholdsregler (se ovf.) var forældede, uden at nye metoder havde erstattet dem.¹³ En fjerde forklaringskole fastholdt, at hovedårsagen lå i den økonomiske struktur: begrænsningerne på markedet var ikke fjernet, og mange mikro-økonomiske aktiviteter forblev under centrale eller lokale regeringsorganers kontrol i forsøg på at forhindre økonomisk kaos. Magt snarere end markedet styrede det, der skulle være en vareøkonomi.¹⁴ Dette gav nogle funktionærer let misbrugbar magt, og

når den konsolideredes, blev den en yderligere hindring for udviklingen af et markedssystem. Lovgivning, moralprædiken mm. var derfor ikke udvejen, kun prisreform og den fulde overgang fra gammelt til nyt socio-økonomisk system kunne eliminere de mange korruptionsmuligheder i et blandet planmarkeds-system.¹⁵ Endelig er der dem, der lægger skylden på feudal tradition og netværk af forbindelser. Motivet bag en del *guandao* synes at være fremme af familien, og det kan stamme fra dennes traditionsbestemte pres på funktionærmedlemmet, som skærpes i en tid, hvor embedets prestige falder, og materielle mål sættes højt. ”Den der ikke plyndrer staten, plyndrer sin familie”, som det hed i Østeuropa.¹⁶ Reform-optimister mener, at ”familie-faktoren” vil forsvinde med udvidelsen af vare-økonomien.¹⁷

Et symptom, fem diagnoser og fem kurforslag. Uenigheden resulterede i vage forholdsregler og manglende bevillinger til fx. anklagemyndigheder. Forskelle i ideologi kan også ligge bag mængden af organer, der fik overdraget korruptionsbekæmpelses-opgaven: Justitsministeriet, Overvågningsministeriet, Rigsrevisionen, statsadvokaturen, partiets Centrale Disciplin-Kommission, samt ad hoc organer af vekslende varighed. Konkluderende kan det siges, at alt taler for, at der har været en støt vækst i korruption og embedsmænds profitmageri, men også en stærkt voksende offentlig utilfredshed med omfanget og behandlingen af problemet.

Årsager til den voksende utilfredshed med politisk korruption 1986–89

Der skal både foreligge mulighed og motivation, før korruption realiseres. Med udgangspunkt i en enkel model,¹⁸ vil jeg hævde, at selve den succes, de socio-økonomiske reformer havde med at skabe hastig økonomisk vækst, betød øget mulighed for, og motivation til politisk korruption. De politiske, sociale og økonomiske faktorer bag disse sammenhænge diskuteres nedenfor. Så længe korruption og profitmageri voksede sideløbende med en dynamisk økonomi, dvs. indtil 1986, fandt befolkningen sig i den. Økonomiske problemer og svigtende reform-entusiasme betød derefter, at de nævnte aktive faktorer fra 1987 frem gav bestemte politiske udslag. Nogle af disse førte til stærk folkelig harme, andre lagde yderligere hindringer i vejen for bekæmpelsen af korruption.

Lad os begynde med to politiske faktorer, der gav øget lejlighed til politisk korruption og betød, at *guandao* blev den vigtigste type.

1. På baggrund af landbrugsreformernes succes begyndte Kommunistpartiet i 1984 reformer af byernes økonomi.¹⁹ Et vigtigt led var retten til, mod en eftertragtet licens, at oprette private selskaber. I titusindvis af selskaber blev dannet af embedsmænd og deres slægtninge for at udnytte den særlige viden og de forbindelser, de besad. Nogle var tomme firmaer, der blot skulle spekulere, andre var handelsforetagender, og en stor del faldt i den lukrative byggesektor.²⁰ Når

de brugte deres magt til at udstede licenserne og organisere banklån, var de enkelte embedsmænd og hele myndighedsorganer langt bedre i stand til at drive forretning end deres medborgere. Når det kneb, brugte man offentlige midler til fx. at gå ind i private joint ventures med udenlandske firmaer. En udbredt form for *guandao* bestod i, at embedsmænd fik vellønnede bestyrelsesposter mod at yde tjenester. Der var mange forsøg på at standse det, der blev kaldt "selskabsstormen", men de kunne alle omgås. Fra 1987 begyndte mange af de store og iøjnefaldende *guandao* projekter – kontorblokke, joint-venture hoteller etc. – at give mega-profit. Det forøgede højt placerede lederes modstand mod effektive forholdsregler – de var selv involverede – og det førte til en eklatant mangel på resultater i korruptionsbekæmpelse.

2. En vigtig betingelse for *guandao* har været *det to-sporede prissystem*. Den enorme diskrepans mellem på den ene side kunstigt lav, officiel plan-pris og på den anden side markedsprisen for varer, tjenester og råvarer betyder, at den, der har myndighed til at levere en vare til officiel pris, er fristet til at opkræve differencen som findeløn. Reformernes succes har fastfrosset den videre overgang fra plan- til markedsøkonomi.²² I den økonomiske konflikt mellem et underudviklet marked og en vedvarende statslig kontrol, afhænger evnen til profitmaksimering af de særlige forbindelser, en virksomhed måtte have til administrative myndigheder. Mange af dem, der nyder godt af det dobbeltsporede system, findes på lokale administrative niveauer, hvor man har opsnappet de beføjelser, som efter byreformerne skulle være ført helt ned til virksomhederne. De lokale myndigheder har så stort udbytte af det partielt reformerede system, at de lægger hindringer i vejen dels for yderligere reform og dels for indgreb mod korruptionen.

3. De første to faktorer var politisk determinerede, øgede mulighederne for korruption, forhindrede anti-korruptionsarbejde og øgede således offentlighedens harme. Den tredje faktor, et ideologisk problem, påvirkede både lejlighed og motivation til korruption.

Som reformerne lykkedes, slog partiet mere og mere på en *ny foretagervenlig etik*, som førte til en udviskning af grænserne mellem legitim og illegitim økonomisk og social adfærd og til en øget følelse af normløshed.²³ Værdisystemet var usammenhængende, tildels måske som følge af elitens ideologiske uenighed. Normløsheden var særlig alvorlig af to grunde. For det første havde reaktionerne mod Kulturrevolutionsperiodens officielle adfærdsforskrifter allerede ført til, at der blandt unge var opstået alternative, uformelle værdier præget af materialisme, kynisme og "familie-først-isme".²⁴ Religiøse institutioner og andre former for civil samfund kan tilbyde normer, men er kun svagt udviklede i Kina.²⁵ For det andet, er tabet af internaliserede retningslinjer særlig betænkeligt i et samfund, hvor man tidligere har ladet "den indre legale substruktur"

håndhæve rigtig adfærd, underbygget af langvarige, kontinuerte opdragelsesprocesser, der lod befolkningen internalisere normerne.²⁶ Fordi det kinesiske styre har bygget på at opnå fjelighed via accept af sociale normer, snarere end via et udstrakt hemmeligt politi, står der ikke nogen større institutionel ramme klar til at tage over, når disse normer forfalder, og den sociale kontrol svigter.²⁷

Forsøg på at imødegå denne faktors udslag er slået fejl. Hverken Deng Xiaoping eller hans modstandere i ledelsen har været i stand til at skabe nye forbilleder for adfærd eller at vinde loyalitet på basis af fremsatte idealer eller visioner. Resultatet, især efter 1987, har været voksende opportunisme, faldende disciplin og organisatorisk svækkelse, der alle bidrager til øget korruption. På befolkningniveau er resultatet kynisme og tab af legitimitet for regimet, og dette førte igen til åben kritik af systemet, som det sås i 1989.

4. De sidste to faktorer, den ene økonomisk og den anden samfundsmæssig, bevirker øget motivation til at gå ind i politisk korruption. Deres politiske konsekvenser medførte i anden halvdel af 80'erne en skærpet offentlig kritik.

Den hastige økonomiske vækst reformerne gav, bevirkede ikke blot stigende forventninger, men også *inflation* ved økonomiens overophedning og de stærke prisstigninger da forbrugsgodepriserne blev dereguleret. Da forbrugerprisindekset steg 40 % i 1988, rantes folk med faste indkomster, dvs. studenter, intellektuelle og regeringsansatte meget hårdt. Som en slags "tabers strategi" blev bestikkelser institutionaliseret, og efterhånden opkrævet helt åbenlyst af embedsmænd. Væksten i småkorruption blev mødt med administrative forholdsregler, og mange nye organer blev dannet. Meget af anklagemyndighedens tid gik med små bestikkelsessager og illegal "gebyropkrævning" fra administrativ side.²⁸

Recession og stagnation truede forude, da økonomiens problemer voksede efter 1987. De barske strammings-indsatser i 1988 skabte utryghed i byarbejderfamilierne. Teoretisk havde reformerne også gjort deres job mere usikre, og truet deres sociale omgivelser. Det politiske resultat blev, at bybefolkningerne gav "spekulanter og mellemmand" skylden for de økonomiske og psykologiske problemer, og atter var *guandao* et hovedmål for kritik.

5. Den sidste kausalfaktor, som postuleres at underligge den offentlige harme, er den *klasse-redifferentiering*, som reformernes succes generede.

Privatisering har naturligvis medført øget ulighed. Adgangen til privatisering er tilfældig, nogle områder og sektorer profiterede langt mere end andre, nogle individer forstod at udnytte den liberale politik, andre ikke. Det begyndte at blive meget tydeligt midt i 80'erne, da både ny-rige private virksomhedsejere og korrupte kadre udviste overforbrugs-mønstre. Egalitære idealer har et folkeligt grundlag, og indtil 1979 opretholdtes et skær af økonomisk lighed i Kina.

Det nye ulighedsproblem blev imødegået med ineffektiv verbal kritik af ødselt

forbrug. Fordi embedsmænd kappedes indbyrdes, og med de ny-rige, steg korruptionen. De politiske resultater var krav om stop for elitens profitmageri, krav om politiske reformer og undertiden nostalgisk tale om den orden og lighed, der herskede under Mao.

For at resumere: reformernes succes i første halvdel af 80'erne medførte fem hovedproblemer, der gav forøget politisk korruption i 1985–86. I årene efter steg disse problemer yderligere, mens entusiasmen for reformerne faldt. Virkningen i befolkningen førte til en fremvælden af kritiske holdninger til korrupsionsfænomener og overfor de nytteløse modtræk fra parti og regering.

Sammenhængen mellem den offentlige reaktion på embedsmænds profitmageri og de studenteranførte demonstrationer

Den stigende utilfredshed kan på flere forskellige måder kædes sammen med de omfattende studenter-demonstrationer, der begyndte i april 1989. For det første, ved den direkte mobiliserende virkning som korruption og inflation havde på studenter og intellektuelle, såvel som på mange offentligt ansatte. For det andet, ved studenternes taktiske anvendelse af korruption og officiel spekulation som mobiliserings-emner. Dels skaffede det sympati fra andre samfundsgrupper, dels var angreb på disse områder en legitim måde at kritisere regimet på. Endelig blev korrupsionsproblemet også brugt mere strategisk, som støtte for krav om politisk reform og demokrati.

1. Med deres lave stipendier og lønninger blev studenter og intellektuelle hårdt ramt af inflationen, uden selv at kunne bruge korruption som udvej. Denne gruppe har samtidig en stærk, historisk baseret bevidsthed om korrupsionens skadelige virkninger på samfund og økonomi, samt en utålmodighed med den uduelighed, den konstaterer hos landets ledelse. Allerede i 1985–86 demonstrerede studenter mod ”parti- og regerings-embedsmænds udbredte misligheder”.²⁹ Et særlig graverende aspekt af profitmageriet var nepotisme. For at overtale gamle ledere til at trække sig tilbage, havde partiet organiseret, at yngre medlemmer af deres familier skulle placeres på springbræt til topstillinger. Ifølge een version fik hver afgående Politburo-medlems familie ret til at placere en arving som afdelingschef, så familien også i fremtiden kunne have en protektor. Nepotismen og løftet om en sikker karriere mod toppen stred mod studenternes ønske om meritokrati, og et modtræk var offentliggørelsen af ”revolutionære stamtræer”, der afslørede topledernes indgiftede netværk og forbindelsen til spekulations-profitteer.³⁰ Hele spørgsmålet om ”høje kadrers børn” blev med rette eller urette anset som centralt for *guandao* problemet og dets ineffektive behandling. De opfattes som en politisk faktor – ”Tai Zi Dang” eller Prinsernes Parti – en stille magt som på grund af sin særlige placering kan afspore kampanjer mod korruption, og som nok støtter reformer, men ikke længere end

halvvejen til en markedsøkonomi.³¹ En sidste direkte forbindelse mellem korruption og demonstrationer er det store antal regeringsansatte, der deltog for egen drift. Mange stillinger giver ikke mulighed for korruptionsgevinster, og mange er dybt bekymrede for virkningerne på det politiske system. Embedsmænd fra statens anklagemyndigheder deltog også i demonstrationerne og med vægaviser.

2. Studenterne brugte klart politisk korruption som et fokus. Der er større moralsk indignation i Kina end i Øst-Europa og Sovjet/SNG, måske fordi undergrundsøkonomien ikke var så udbredt i Mao-perioden. Reformernes decentralisering, privatisering og deregulering legaliserede derefter, hvad der fandtes, og derfor har folk uden for eliten aldrig haft de samme aktier i korruption, som tilfældet har været i Øststaterne. Studenterne sørgede også for at kæde de økonomiske problemer i forskellige samfundsgrupper sammen med profitmageriet: soldaternes lave løn og svære levevilkår, de statsansattes faldende levestandard, bøndernes problemer etc.³² Andre vægaviser og løbesedler forbandt udlandsgælden og recessionen med funktionærer, der dækkede over hinandens forbrydelser. En vægavis ved Folkets Universitet opsummerede det:

”Der er ingen penge til uddannelse, forsvar, energi, transport, . . . ikke engang penge til at fastholde de statsansattes levestandard. Hvor er alle pengene blevet af? De er røget i lommen på korrupte embedsmænd, ind på kontoen hos de store og små ledere, der sidder på magt.”

Arbejderorganisationer på Den himmelske freds Plads foreslog en undersøgelse af materiel korruption blandt centrale ledere og deres familier, fastfrysning af deres aktiver og nedsættelse af et undersøgelsesudvalg under parlamentet.

Et gammelt kinesisk ord lyder: Uden korrupte embedsmænd, ingen opstand. Og emnet gav sympati for studenternes øvrige mål:

”Borgernes støtte til studenterne udsprang af tre stærke følelsesmæssige kilder: Vrede over parti- og regeringsembudsmands korruption og særlige privilegier. Utilfredshed med den økonomiske situation, særlig inflationen. Følelsen af, at regeringsfunktionærer udelukkende var optaget af, at tilgodese egne interesser og helt ligeglade med almindelige menneskers ønsker og behov.”

Udover politisk støtte, gav angreb på korruption også en slags livsforsikring. Fra Arilds tid har det været intellektuelles prærogativ at fremføre kritik af regeringens fejl. Studenterne brugte ligefrem Kejsertidens former, slog panden i jorden og afleverede bønskrifter knælende. Kritik af *guandao* var patriotisk, og sagens alvor blev understreget ved påmindelsen om, at Kina aldrig havde haft et dynasti, der ikke faldt på korruption, inklusive Nationalisterne, hvis spekulantembedsmænd de sejrende kommunister i 1949 fordrev til Taiwan.

Disse brud på tabuet om diskussion af regimets politiske legitimitet betød, at

andre problemer også kunne tages op. Men allerede per se var korruptionsdiskussionen skadelig for en ledelse, der havde ønsket at blive bedømt på sine økonomiske præstationer og sin vægt på ekspertise.

3. Endelig fik korruptionsproblemet strategisk betydning for studenterne, fordi man så det som symptom på en sygdom, som kun politisk reform og demokrati kunne kurere. En vægavis proklamerede:

”Politisk korruption er Kinas nøgleproblem. Det eneste våben imod det er demokrati. Den magt, der er koncentreret hos enkeltpersoner, må begrænses. Der er nødt til at være en ”checks and balances” mekanisme.”

Skønt studenternes demokratibegreb var ret udflydende, gjorde de deres bedste for at tage afstand fra dem, der ikke ville se problemet som systembetinget, men blot rense ud. Det var demokratisk politik, ikke blot ”ren officiel politik”, de var ude efter.³³

På en måde blev studenternes styrke også deres svaghed. Korruptions- og inflations-temaerne havde så stor appel, at to millioner mennesker sluttede op og gav indtryk af uovervindelig styrke. Problemet var, at mange var der af psykologiske snarere end materielle årsager. Arbejderne havde fået bonus-kompensationer, de fraværende bønder var ret uberørte af inflationen, de mange hæderlige regeringseksponenter, der deltog, var ikke oprørere, når det kom til stykket, og de private forretningsmænd blev nok generet af korruption, men havde haft nogle fortrinlige år under reformerne.

Afslutningsvis mener jeg at kunne fastholde, at offentlig utilfredshed med politisk korruption og profitmageri må anses som en af de væsentligste årsager til krisen i 1989.³⁴ Der er en direkte forbindelse via studenter, intellektuelle og regeringsansatte, der mobiliseredes ved en kombination af økonomisk nød, karriereproblemer og bekymring for landets tilstand. Der er en indirekte forbindelse via studenternes taktiske brug af temaet, dels ved appeller til andre samfundsgrupper, dels ved at udnytte den intellektuelles traditionelle rolle i Kina. Endelig var angrebene på korruption en forudsætning for udvidelsen til angreb på andre aspekter af regeringsmæssig uduelighed, og det blev brugt til støtte for krav om politisk reform og demokrati.

Afsluttende bemærkninger

Skønt nogle typer af korruption sikkert, på kort sigt, kan have gunstige virkninger på økonomisk effektivitet, er undergravningen af værdier og den atomiserende virkning på samfundsmæssig solidaritet meget skadelig for et land i Kinas situation. De nuværende forhold på korruptionsområdet er ikke så forandrede fra præ-1989-tilstanden. Periodiske, stærkt publicerede kampanjer gør ikke længere indtryk på befolkningen, fordi de ikke rammer systematiske eller struk-

turelle årsager til korruption. Der er en følelse af, at de anholdte blot må undgælde, fordi de har manglet de fornødne forbindelser til at beskytte deres aktiviteter, og at dommenes strenghed er omvendt korreleret med den dømtes hierarkiske position.

Problemet er bestemt ikke reduceret, men den massive folkelige kritik i 1989 har måske nok hjulpet eliten med at finde de herskende grænser for selvberigelse. En kritisk gennemgang af selskaber og virksomheder har også luget ud i de mest odieuse aktiviteter. Alligevel forbliver den folkelige harme – der også finder udtryk inden for folkekongresserne, Kinas stækkede system af parlamenter – og den er egentlig det bedste grundlag for optimisme, fordi den synes at angive, at Kina endnu ikke er blevet en ”korruptions-kultur”.

Adresse: Lektor, cand. scient. pol. Clemens Stubbe Østergaard
 Institut for Statskundskab
 Aarhus Universitet
 DK-8000 Aarhus

Noter:

1. Se Liu, 1983, Forster, 1985, og Louven, 1982 for behandlinger af korruption først i 1980'erne. Kildemæssigt bygger den foreliggende artikel dels på dokumentanalyse, dels på egne interviews i Kina i maj-juni 1989
2. Østergaard, 1989, p. 209
3. Le Vine, 1975, p. 2
4. Se til dette begreb SWB 30. september 1988, 8. april 1989
5. Det er forsøgt i anden sammenhæng, på grundlag af årsberetninger fra organer i rets- og revisionssystemet, og her diskuteres de kildemæssige problemer mere indgående. Østergaard og Petersen, 1991, pp. 7-11
6. Summary of World Broadcasts. The Far East, nr. 8531, 30. august 1986
7. SWB FE 25. januar 1989
8. Til sammenligning kan det nævnes, at slagord om uddannelse og intellektuelles lave løn fik hele 1,3 % tilslutning
9. Hele undersøgelsen er offentliggjort i China Information, vol. 4, nr. 1, Leiden 1989, pp. 94-124
10. Se fx. Foreign Broadcast Information Service (FBIS), 19. oktober 1989, p. 13; FBIS 27. juli 1982, K12; SWB FE 23. januar 1986; SWB FE 23. december 1988; SWB FE 388, 21. februar 1989
11. News Herald, nr. 2, 4. maj 1989, i Han, 1990, p. 32
12. Hongpi 1985, nr. 19, pp. 40-44, SWB FE 21. november 1989
13. SWB FE 21. februar 1989, SWB FE 24. juni 1988
14. SWB FE 26. september 1989, SWB FE 0186 B2/2, 24. juni 1988
15. Guangming Ribao, 17. september 1988, p. 2
16. Guangming Ribao, 31. maj 1986, SWB FE 8282
17. Sir Henry Maine hævder, at samfund historisk har bevæget sig fra uformelle familie-baserede retlige relationer til formelle kontraktlige forpligtelser. I Kinas tilfælde kan det være, at familieforpligtelsernes styrke og forbindelsesnettenes ”valg-slægtskaber” hindrer gennemførelsen af Maine's retlige udviklingsforløb
18. Fremset i Østergaard, 1986

19. Riskin, 1987, p. 343–352, tidrick & Chen, 1987. Grundteksten er ”Centralkomiteens beslutning om reform af den økonomiske struktur”, 20. oktober 1984
20. FBIS 26. august 1987, K24, 25; FBIS 5. februar 1985, O1, SWB FE 19. november 1988. Et byggeboom og en overekspansion af investering efter 1985 forværede flaskehalsene i byggematerialer, energi og transportsektoren, som er et rigt område for korrupte kadrer, der kontrollerer fx. tømmer, dieselolie og godsvogne
21. FBIS 13. marts R1 og FBIS 20. september 1988, p. 24
22. Kornai, 1986
23. Nathan, 1990, p. 103
24. Schöpflin, 1984, p. 590. I en enkelt provins, Guangdong, udgjorde folk under 30 år 51,8 % af de anklagede i større korruptions- og bestikkelsessager
25. Østergaard, 1989, Strand, 1990
26. Victor Li, 1971, p. 221
27. Jeg afviser ikke, at der også er en ”ydre substruktur” af skrevne regler og professionel håndhævelse. Men retsreglernes rudimentære karakter, manglen på uddannet personale samt en halvhjertet institutionalisering har ført til problemer i retshåndhævelsen. Kommunistpartiets eget kontrolnetværk er også forfaldet som en følge af reformerne
28. FBIS 4. april 1985, K11–12; FBIS 27. december 1988, p. 51
29. Julia Kwong, 1988, p. 975
30. Se Han, 1990, p. 31 for et eksempel
31. Problemets omfang angives måske også af, at premierminister Li Peng i en fjernsyns-udsendelse med de studerende, kun var ti sekunder inde i sit oplæg, før han understregede, at ingen af hans tre sønner var indblandet i *guandao!*
32. Han, 1990, pp. 20, 34, 194
33. Se Kwong, 1988, p. 975, Solinger, 1989, og Han, 1990, p. 317
34. Se også analysen i Østergaard, 1989, p. 32 ff

Litteraturliste

- Burns, John P. (1989): ”China’s Governance”. *China Quarterly*, no. 119, Sept., pp. 481–518.
- Forster, Keith (1985): ”The 1982 campaign against economic crime”. *The Australian Journal of Chinese Affairs*, no. 14, July, pp. 1–19.
- Han, Minzhu (1990) (Ed.): *Cries for Democracy – Writings and Speeches from the 1989 Chinese Democracy Movement*, Princeton.
- Kornai, Janos (1986): ”The Hungarian Reform Proces: Visions, Hopes and Reality”. *Journal of Economic Literature*, vol. 34, Dec.
- Kwong, Julia (1988): ”The 1986 student demonstrations in China. A democratic movement?” *Asian Survey*, vol 28, no. 9, pp. 970–985.
- Le Vine, Victor (1975): *Political Corruption: The Ghana case*, Stanford.
- Li, Victor (1971): ”The evolution and development of the Chinese legal system” in: Lindbeck, John (Ed.): *China: Management of a Revolutionary Society*, London.
- Liu, Alan (1983): ”The politics of corruption in the Peoples Republic of China”. *American Political Science Review*, vol. 77, no. 3, Sept., pp. 602–623.
- Louven, Erhard (1982): ”Wirtschaftskriminalität in China: Formen und systemimmanenten Ursachen”. *China Aktuell*, August 1982, pp. 472–482.
- Ma, Stephen (1989): ”Reform Corruption: A discussion on China’s current development”. *Pacific Affairs*, vol. 62, no. 1, Spring, pp. 40–52.
- Myers, James T. (1989): ”China. Modernization and ”unhealthy tendencies””. *Comparative Politics*, vol. 21, no. 2, January, pp. 193–213.

- Nathan, Andrew (1990): *China's crisis*, N. Y.
- Oi, Jean C. (1989): "Market reforms and corruption in rural China". *Studies in Comparative Communism*, vol. 22, no. 2-3, Summer 1989.
- Riskin, Carl (1987): *China's Political Economy*, Cambridge.
- Schöpflin, George (1984): "Corruption, Informalism, Irregularity in Eastern Europe: a political analysis". *Südosteuropa. Zeitschrift für Gegenwartforschung*, no. 7-8, pp. 389-401.
- Solinger, Dorothy (1989): "Democracy with Chinese characteristics?". *World Policy Journal*, pp. 621-631.
- Strand, David (1990): "Protest in Beijing: Civil Society and Public Sphere in China". *Problems of Communism*, May-June, pp. 1-19.
- Theobald, Robin (1990): *Corruption, Development and Underdevelopment*, London.
- Tianjian, Shi (1990): "The democratic movement in China in 1989. Dynamics and failure". *Asian Survey*, vol. 30, no. 12, pp. 1186-1205.
- Tidrick, Gene & Chen Jiyuan (Eds.) (1987): *China's Industrial Reform*, Washington.
- Townsend, Deborah (1987): "The concept of law in Post-Mao China - a case study of economic crime". *Stanford Journal of International Law*, vol. 24, no. 1.
- Wang, James C. F. (1989): *Contemporary Chinese Politics*, New Jersey.
- Young, Graham (1984): "Control and Style: Discipline Commissions since the 11th Congress". *The China Quarterly*, no. 97, pp. 24-52.
- Østergaard, Clemens Stubbe (1989): "Citizens, groups and a nascent civil society in China: Towards an understanding of the 1989 student demonstrations". *China Information*, vol. 4, no. 2, Autumn, pp. 28-41.
- Østergaard, Clemens Stubbe (1986): "Explaining China's recent political corruption. Patterns, remedies and counterstrategies at the local level". *Corruption and Reform*, vol. 1, no. 3, pp. 209-233.
- Østergaard, Clemens Stubbe & Christina Petersen: "Official profiteering and the Tiananmen demonstrations in China. *Corruption and Reform*, 1992 (under udgivelse).
- FBIS - Foreign Broadcast Information Service, Daily Report, Peoples Republic of China, Virginia, USA.
- SWB - BBC Summary of World Broadcasts. The Far East, Caversham, U. K.